

## **Експертна дискусия на тема:**

# **ПЛОСКИЯТ ДАНЪК И КРИЗАТА: СОЦИАЛНИ И ФИСКАЛНИ ЕФЕКТИ**

29 Април, 2010

*Проф. Кръстьо Петков*

### **Плоският данък води до неравенство**

Плоският данък води до неравенство. Тежестта при него се премества върху нискодоходните групи. Тази позиция изказа проф. Кръстьо Петков на дискусия иницианирана от Съюза на учените с подкрепата на гражданско сдружение "Глас" и Института по социология при БАН, предаде репортер на Информационна агенция КРОСС. Той добави, че този данък служи за замаскиране на доходите на хората на върха на пирамидата. Според него, няма доказателства, че плоският данък стимулира инвестициите. Проф. Петков посочи, че този налог е въведен в над 35 страни, част от които се намират в Централния и Южно европейския регион. Нашият район се превръща в опитен полигон за приложение на плоския данък, каза Петков и допълни, че България е въвела най-ниската ставка на налога. Проф. Петков поясни, че в Словения и Унгария също е имало дискусии за въвеждането на този данък, но там не е взето политическо решение за въвеждането му поради огромната съпротива. Той подчерта, че тройната коалиция е инициатор за въвеждането на плоския данък, а синдикатите са съпричастни към вземането на това решение. Петков припомни, че родина на идеята за плоския данък е Америка. Той се позова и на доклад на МВФ, според който въвеждането на плосък данък в Латвия е довело до отрицателни резултати.

*Проф. Кръстьо Петков*

### **Къде са отговорните за плоския данък?**

Плоският данък може да се прилага по различен начин, а не да се мисли за увеличаване на ДДС. Тази позиция изрази в края на дискусията за плоския данък проф. Кръстьо Петков, предаде репортер на Информационна агенция КРОСС. Той постави въпроса за отговорността на хората, което са предложили въвеждането му. Доц. Йордан Христосков приветства решението на управляващите да не намаляват още осигуровките, въпреки че натискът за това продължава. Той направи коментар и по повод на дебата за ползването на годишния отпуск. „Ако държавата спести, като не плати част от неизползвания отпуск, печелим „всички“. Това, че капиталът ще спечели от положен извънреден труд, тъй като неизползваният отпуск е извънреден труд, и за това не се плати, по критериите на Европейския съюз е държавна помощ“, каза той. Доц. Мария Желязкова определи плоският

данък като социално престъпление. Тя изтъкна като недостатък, че у нас няма гражданско общество, което да въздейства при вземането на важни за държавата решения.

*Проф. Гечев*

### **Фискалната и монетарната политика на България е сбъркана**

Фискалната и монетарната политика на България е сбъркана. Това мнение изрази проф. Румен Гечев на дискусиия инициатирана от Съюза на учените с подкрепата на гражданско сдружение "Глас" и Института по социология при БАН, предаде репортер на Информационна агенция КРОСС. Той смята, че страната ни е избрала възможно най-неудачният вариант на плосък данък. Според него плоският данък не се вписва в реформите на България. Гечев подчерта, че този налог дава резултати в условията на икономически подем, но рискът се засилва и особено по време на криза. Професорът се позова и на изследване на учени на Университета в Кьолн, което излиза с извода, че плоският данък удря средната класа. Упрекна бившето управление на страната, че е взело такова дясно решение. Проф. Гечев е убеден, че тежестта в кризата ще бъде понесена от средната класа. Гечев подчерта, че страната ни има и сбъркана структура на инвестициите. Той изтъкна, че в Китай и САЩ данъците са значително по-високи. Според него няма връзка между инвестиционния интерес и плоският данък. Проф. Гечев изрази съмнение, че бюджетът за тази година ще се изпълни. Неговите съмнения се основават на данните за първото тримесечие на годината, при които е регистриран бюджетен дефицит от 1 млрд. и половина лв. Той смята, че колкото по-рано се прегласува бюджетът, толкова по-добре.

### **Доц. Боян Дуранкев: Където има демокрация, няма плосък данък**

Управляващите нямат правилен ход. Това заяви доц. д-р Боян Дуранкев на дискусиия за плоският данък, инициатирана от Съюза на учените с подкрепата на Гражданско сдружение „Глас" и Института по социология при БАН. Според него не е уместно да се намалява данък от 10 на 9%, предаде репортер на Информационна агенция КРОСС. „Ако се въведе необлагаем минимум, много хора няма да могат да си плащат кредитите", подчерта експертът. „При такова положение идва политиката на „желязната ръка". Тогава „желязната ръка" гони малките престъпници, докато големите престъпници узаконяват своите капитали". Експертът се позова на чужди анализи и изследвания, според които когато обществото и наемният труд са със силни позиции, данък общ доход и данък печалба са прогресивни. Там, където има демокрация, няма плосък данък, изтъкна Дуранкев. „В страните, където капиталът е силен, има много малък прогресивен данък или

плосък данък плюс напазаруване на политици и синдикати". Дуранкев подчерта, че у нас е нарушен конституционният принцип, като за равен труд се получават различни заплати. Пример за това са учителите в частните и държавни училища, като възнагражденията в частните учебни заведения са значително по-високи./КК/

**Доц. Г. Т. Ганчев, ИИМО**

### **Има ли изход от кризата?**

Има две противоположни виждания за изхода от кризата, в която навлезе българската икономика. Официалната теза, подкрепяна от т.нар. „десни“ икономисти, се свежда до мерки, като поддържане на балансиран бюджет, главно за сметка на съкращаване на държавните разходи, и намаляване на данъчно-осигурителната тежест. В частност, балансираният бюджет, по мнението на министъра на финансите Симеон Дянков, би следвало да подобри кредитния рейтинг на страната и да способства за привличането на чужди инвестиции. Същевременно, ниските данъци трябва да насърчат предлагането и да подпомогнат преодоляването на икономическия спад. Вторият подход се базира върху кейнсианската доктрина. Според нея, причината за кризата е в свитото търсене, а не в недостатъчното предлагане. Балансираният бюджет не само не улеснява излизането от кризата, но допълнително задълбочава проблема с търсенето. Решението е в генерирането на фискални дефицити и провеждането на експанзионистична парично-кредитна политика. Това е в общи линии „левият“ подход към кризата. Към традиционните дискусии между „дясната“ и „лявата“ интерпретация на кризата се добавят и аргументи, свързани с антикризисните политики, прилагани с по-голям или по-малък успех в други страни. На глобално равнище антикризисните мерки в най-мощните световни икономики, като САЩ, Япония, Германия, Китай, Великобритания, Франция, Индия, Бразилия и редица други, са практически изцяло в рамките на кейнсианския подход. Бяха лансирани фискални програми за подпомагане на финансовия и реалния сектор в размер на трилиони долари, бюджетните дефицити и държавните дългове нараснаха повсеместно, централните банки прилагат политика на ниски лихви и облекчено рефинансиране на банковата система. Дори МВФ промени своя традиционен рестриктивен подход, като разработи нови кредитни улеснения, насочени към стабилизиране на вътрешното търсене и противодействие на кризата. Няма абсолютно никакво съмнение, че без отбелязаната масирана интервенция на правителствата и централните банки, световната икономика би навлязла в глобална депресия от типа на тази от 29-33 г. на миналия век. Прави впечатление също така, че във водещите страни с пазарна икономика, политиката за излизане от кризата, поне в основните си параметри, не се подлага на съмнение,

независимо от запазващите се нюанси в подхода на отделните политически сили. Разбира се, политиката на бюджетни дефицити и евтин кредит не е панацея и съдържа своите рискове, особено за малките страни с отворени икономики, които вече имат натрупан значителен правителствен дълг. Прекомерното нарастване на дефицитите и дълговете в такива страни се сблъсква с недоверието на международните капиталови пазари.

Дълговата криза в страни като Гърция, Португалия, Ирландия и Испания е пример за неправилно управление на фискалните ресурси. Насърчаването на вътрешното търсене чрез дефицитното финансиране на бюджета има своите обективни граници, които не бива да бъдат преминавани. Все пак трябва да се има предвид, че кризисни явления, свързани с прекомерната намеса на държавата, се наблюдават при наистина сериозни дисбаланси- бюджетни дефицити близо до и над 10% от БВП и дългове от около 100% от брутният вътрешен продукт. Необходимо е да се подчертае, че както неокласическо-либералния подход, така и кейнсианския се неприложими в чист вид в специфичните условия на българската икономика. Неолибералният подход игнорира факта, че опитите да се постигне балансиран бюджет на всяка цена, не просто способстват за допълнително свиване на вътрешното търсене, но не отчитат специфичните затруднения на българския финансов и реален сектор. За разлика от Гърция, в България силно задлъжнял към чужбина е не държавният сектор, а частният. При това положение, прехвърлянето на трудностите на държавата върху частния сектор по линията на забавяне на плащанията за вече извършени услуги, отлагане възстановяването на ДДС и опитите за увеличаване на отделни компоненти на данъчно-осигурителната тежест, водят до допълнителни финансови затруднения на фирмите и гражданите. Това от своя страна способства за нарастване на междуфирмената задлъжнялост и задлъжнялостта към банковия сектор, свиване на вътрешното търсене и в последна сметка до нарастване на страновия риск за България. Ето защо, никак не е парадоксално, че независимо от факта, че България има един от най-ниските бюджетни дефицити в ЕС, някои рейтингови агенции предвиждат възможно влошаване на и без това не особено високия кредитен рейтинг на страната. На практика, както показват и последните разговори между екипа за България на МВФ и българското правителство, реализирането на балансиран бюджет за 2010 г. не е възможно, дефицитът ще бъде от порядъка на 1,8-2% от БВП. В България обаче не могат да бъдат приложени и кейнсианските рецепти. Причините са две. От една страна, механизмът на паричният съвет не позволява провеждането на автономна парично-кредитна политика, вследствие на което БНБ не е в състояние да въздейства активно върху нивото на лихвения процент и обема на паричното предлагане. От друга страна, реализирането на по-значителни дефицити се сблъсква с проблема за финансирането. Ако правителството финансира дефицита чрез намаляване на фискалния резерв в БНБ,

можем да очакваме спадане на валутния резерв и криза на доверието във валутния борд. Финансирането на дефицита чрез емисия на ДЦК на вътрешния или международния капиталов пазар, се сблъсква отново с проблема за доверието и високите лихвени проценти по дългосрочните държавни ценни книжа. При това положение единственият изход е като че ли в едно бавно и мъчително излизане от кризата. За да се избегне този порочен кръг, редица икономисти, както от ляво, така и от дясно, предлагаха България да сключи предпазно споразумение с МВФ. Подобно споразумение би повишило доверието в България и би облекчило както финансирането на неизбежния фискален дефицит, така и стабилизирането на валутния резерв и паричния съвет. За съжаление, моментът за използване на новите кредитни улеснения, предлагани от МВФ, е пропуснат, а при едни нови преговори България ще бъде в силно уязвима позиция. Остават възможностите за използване на инструментите на дънъчно-осигурителната политика. Десните икономисти наблягат върху намаляване на данъчното облагане върху корпоративния сектор с оглед стимулиране на производството и предлагането. Това обаче са противоречиви мерки. Първо, намаляването на данъците ще намали бюджетните приходи и ще наложи ограничаване на разходите и допълнително свиване на търсенето. Второ, вече приложеното намаляване на осигурителните плащания не доведе до създаване на нови работни места и съживяване на икономиката. Беше предложена и друга мярка – преминаване към прогресивно подоходно данъчно облагане. Тази мярка изглежда на пръв поглед неуместна и ориентирана изключително към подпомагане на слоевете с по-ниски доходи. Това обаче не е така. Прогресивното подоходно облагане има антицикличен характер. При подем то забавя нарастването на разполагаемия доход на населението, а при спад намалява относителната тежест на облагането и способства за стабилизиране на потреблението. Ако в България беше запазено умерено прогресивното подоходно облагане, сега бихме се радвали по-висок фискален резерв и по-стабилно вътрешно търсене. Ще отбележим също, че засилването на прогресивността на данъчното облагане в период на икономическа криза е факт в почти всички страни с развита пазарна икономика и именно тези мерки позволиха относително намаляване на фискалните дефицити. Разбира се, през настоящата фискална година промени в характера на данъчното облагане са нереализуеми, но в перспектива тази възможност следва да се използва. Излизането от кризата предполага само преодоляване на икономическия спад, но и ориентиране на икономиката към устойчив растеж в бъдеще. Устойчивият растеж се базира като минимум върху три компонента – икономическа ефективност, опазване на околната среда и социална устойчивост. Централният проблем пред устойчивостта социално-икономическото развитие на страната е процеса на намаляване на населението след 1990 г. населението на България е намаляло с над 1 млн. души. Това означава, че

моделът на развитие, оформил се през последните двадесет години, не гарантира възпроизвеждане на работната сила, т.е. не е устойчив. Ако неблагоприятните процеси продължат, то по прогноза на НСИ към 2060 населението на страната ще се съкрати до около 5,5 млн. души. Неблагоприятните демографски тенденции са тясно корелирани с икономическото състояние на страната. Икономическият растеж и състоянието на инфраструктурата, свързана с възпроизводството на населението, са важни фактори, въздействащи върху нарастването на населението и миграцията. Това означава, че стратегията на генериране на фискални излишъци, предвидена в дългосрочната Конвергентна програма на правителството, приета неотдавна във връзка с кандидатстването на нашата страна за еврозоната, по същество предполага продължаваща декапитализация на държавния сектор и съкращаване на населението. Обратното, една стратегия на устойчиво развитие следва да се базира върху такава програма за модернизация на държавната инфраструктура и икономиката като цяло, която да гарантира възпроизводството на работната сила. На практика това предполага такъв обем на инвестиции в държавния сектор, който не може да бъде реализиран без привличане на допълнително финансиране и нарастване на държавния дълг като дял от БВП. Подобна стратегия е възможна, тъй като сегашното равнище на дълга е много под максималното, фиксирано в договора от Маастрихт- 15-20% от БВП, при разрешени 60%. Разбира се, става въпрос за нарастване на дълга, свързано с инвестиции във физически и човешки капитал, а не за финансиране на текущи разходи. Трябва да се отчете също, че нито една от по-слабо развитите страни-членки на ЕС не е успяла да съкрати значително разликата с по-богатите държави, без привличане на допълнително финансиране за държавния сектор. Структурните фондове на ЕС са само допълнение към националните усилия. Трябва да заключим, че възстановяването на Българската икономика в краткосрочен план не може да се основава нито върху неолибералните нито върху неокейнсианските идеи в чист вид. Необходима е компромисна стратегия, която да се базира върху сътрудничество с МВФ и ЕС като източници на външно финансиране, както и върху мерки в областта на данъчно-осигурителната политика, ориентирани към насърчаване на търсенето. Същевременно, държавата следва да изработи стратегия за дългосрочно развитие на страната. В основата на тази стратегия трябва да бъде формирането на модел на устойчиво развитие на икономиката на България с акцент върху възпроизводството на работната сила. Основен инструмент в тази стратегия неизбежно се очертава да бъде преодоляването на декапитализацията на националната инфраструктура чрез привличане на дългосрочни инвестиционни ресурси.

*Доц. Духомир Минев*

### **Плоският данък засилва социалните неравенства**

29 април 2010 14:49 София /КРОСС/

Плоският данък води до засилване на социалните неравенства. Тази позиция защити доц. Духомир Минев, предаде репортер на Информационна агенция КРОСС. Той подчерта, че са се появили огромни потоци от мръсни пари. Според него плоският данък засилва влиянието на тези отрицателни явления. Той твърди, че икономиката все повече се превръща в криминална сфера и бизнесът и банките придобиват криминален характер. Социалното неравенство, предизвикано от плоския данък, блокира икономическия растеж, иновациите, води до смущения в психическото здраве и в крайна сметка до криза, е мнението на доц. Минев. Той зададе въпроса дали ще се потърси отговорност от „тази банда учени, които предложиха въвеждането на този налог“. Доцентът смята, че няма сериозни научни аргументи за плоския данък и в случая не се касае за наука, а за опасна игра./КК/

***Д-р Ивайло Янков:***

### **Плоският данък доведе до спад на приходите от преки данъци**

29 април 2010 15:14 София /КРОСС/

Плоският данък доведе до намаляване на приходите от приватизация, изтегляне и намаляване на чуждите инвестиции и спад на приходите от преки данъци. Това заяви на тематична дискусия за плоския данък и кризата д-р Ивайло Янков от Института по социология при БАН, предаде репортер на Информационна агенция КРОСС. Д-р Янков смята, че плоското данъчно облагане е повишило бюджетния дефицит, както и задлъжнялостта на фирмите и населението. Той твърди, че този вид данък не е довел до промяна в дела на сивата икономика. Експертът предлага да се прави предварителен анализ на всяка фискална мярка, която се предлага, както и да се формира група за данъчна стратегия. Д-р Янков каза, че прозрачността на взимане на политически решения е сведена до минимум. Той твърди, че хората не са информирани за данъчната система, което води до недоволство сред населението, изразяващо се в корупция и неплащане на данъци. „Корупция, високо ниво на сивата икономика, голям данък на натуралното стопанство“, обобща експертът. Янков подчерта, че в Ирландия освен държавните институции и други специализирани ведомства взимат отношение по данъчната стратегия в страната.

*(По материали на Агенция КРОСС)*